

EDUCATIONAL CHARACTERISTICS OF THE MEIJI REVOLUTION

Muxammadjon T. Parpiyev

Vice-rector, Doctor of Philosophy in Philosophy, (PhD), Associate Professor

Andijan State Pedagogical Institute

m.t.parpiyev@andupi.uz

Andijan, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Meiji Revolution, educational reforms, compulsory education, Tokugawa shogunate, sakoku, Western model, development of competencies, moral and patriotic education, technological development, industrialization, national interests, literacy, women's education, industrial development.

Received: 01.07.25

Accepted: 02.07.25

Published: 03.07.25

Abstract: The article analyzes the beginning of the Meiji Revolution after the end of the Tokugawa shogunate, which ruled Japan for a long time, and the transition from feudal society to a modern nation state, profound changes in various fields, especially in the education system, the end of the "closed state" policy, and the introduction of modern Western-style technologies and educational systems.

MEYDZI INQILOBINING MA'RIFIY XUSUSIYATLARI

Muxammadjon T. Parpiyev

Prorektor, falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Andijon davlat pedagogika instituti

m.t.parpiyev@andupi.uz

Andijon, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Meydzi inqilobi, ta'lim islohotlari, majburiy ta'lim, Tokugava syogunligi, sakoku, G'arb modeli, kompetensiyalarni rivojlantirish, axloqiy va vatanparvarlik tarbiyasi, texnologik taraqqiyot, sanoatlashtirish, millat manfaatlari, savodxonlik, ayollar ta'limi, industrial taraqqiyot.

Annotatsiya: Maqolada Yaponiyada uzoq muddat hukumronlik qilgan Tokugava syogunligi hokimiyati tugatilgandan so'ng Meydzi inqilobining boshlanishi va bu davrda feodal jamiyatdan zamonaviy milliy davlatga o'tish, turli sohalarda, ayniqsa ta'lim tizimida chuqur o'zgarishlarni amalga oshirilganligi, "yopiq davlat" siyosati tugatilib, zamonaviy G'arb modelidagi texnologiyalar va ta'lim tizimlarini joriy etilganligi natijasida jamiyatda tub o'zgarishlar hamda

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕВОЛЮЦИИ МЭЙДЗИ**Мухаммаджон Т. Парпиев***Проректор, доктор философских наук по специальности философия, (PhD), доцент**Андижанский государственный педагогический институт*m.t.parpiyev@andupi.uz*Андижан, Узбекистан***О СТАТЬЕ**

Ключевые слова: Революция Мэйдзи, образовательные реформы, обязательное образование, сёгунат Токугава, сакоку, западная модель, развитие компетенций, нравственное и патриотическое воспитание, технологическое развитие, индустриализация, национальные интересы, грамотность, женское образование, промышленное развитие.

Аннотация: В статье анализируется начало революции Мэйдзи после падения сёгуната Токугава, долгое время правившего Японией, и переход от феодального общества к современному национальному государству, глубокие изменения в различных областях, особенно в системе образования, конец политики «закрытого государства» и внедрение современных технологий и образовательных систем западного образца.

Kirish

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Yaponiyaga tashrifi mobaynida “– Bugun siyosiy, parlamentlararo aloqalar, savdo va investitsiya, innovatsiya, kichik va o'rta biznes, fan va ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va boshqa sohalarda hamkorlik istiqbollarini batafsil muhokama qildik hamda muhim kelishuvlarga erishdik, – dedi Shavkat Mirziyoyev. – Tashrif doirasida Yaponiyaning yetakchi kompaniya va tashkilotlari bilan yirik loyihalar bo'yicha bitimlar imzolandi. Bu loyihalar, avvalo, Yaponiyaning ilm-fan va yuqori texnologiyalar sohasidagi ilg'or yutuqlarini O'zbekiston iqtisodiyotiga joriy etishga qaratilgani bilan ayniqsa e'tiborlidir.”[1] Mana shunday sharoitda dunyoning iqtisodiy mo'jizasini yaratgan, shu bilan birga ma'naviy qadriyatlarini ham saqlab qola olgan Yaponiyaning taraqqiyoti burilish nuqtasi Meydзи inqilobi ekani va mana shu fenomen – o'ziga xos Renessans davri ekanini inobatga olish lozimdir.

Meydзи tiklanishi Yaponiyaning feodal jamiyatdan zamonaviy milliy davlatga o'tishidagi muhim bosqich bo'lib, turli sohalarda, ayniqsa ta'lim tizimida chuqur o'zgarishlarni keltirib chiqardi. 1868-yildan 1912-yilgacha davom etgan bu davr Yaponiyaning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy tuzilmalarini jahon miqyosida raqobatbardosh qilish maqsadida islohotlar o'tkazilishiga guvoh bo'ldi. Meydзи inqilobining eng asosiy ta'limiy xususiyatlaridan biri nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki fuqarolarda vatanparvarlik tuyg'ularini ham rivojlantirishga qaratilgan G'arb uslubidagi ta'lim tizimining joriy etilishi edi. Chunki, o'sib borayotgan sanoat talablariga mos

keladigan zamonaviy ta'lim usullarining kiritilishi an'anaviy o'qitish uslublariga sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

Bundan tashqari, bu davr eski va yangi qadriyatlarning uyg'unlashuvini aks ettiruvchi jadal madaniy o'zaro ta'sirni ko'rsatib, Yaponiyaning ta'lim islohotlarini tavsiflovchi o'ziga xos xususiyatni namoyon etdi hamda tez sur'atlar bilan modernizatsiyalashayotgan sharoitda uzluksiz rivojlanish uchun poydevor yaratdi.

Tadqiqotning usullari

1868-1912-yillarda Yaponiyada yuz bergan Meydzi inqilobi feodalizmdan zamonaviylikka o'tishni ifodalovchi muhim burilish nuqtasi bo'lib, Yaponiyaning siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy tizimlarini tubdan qayta shakllantirdi. Tokugava syogunligining qulashi bilan boshlanib, bu o'zgarish davri asrlar davomidagi yakkalanishni tugatishga va tez sur'atda sanoatlashtirish hamda G'arb texnologiyalari va ta'lim tizimlarini joriy etish davriga yo'l ochdi. Tokugava syogunligi tashqi siyosatda sakoku — ya'ni "yopiq davlat" siyosatiga amal qilgan. Bu siyosatga ko'ra, Yaponiya xorijiy davlatlar bilan aloqalarni keskin cheklagan, ayniqsa xristianlik va YEropa madaniyatining tarqalishiga qarshi qattiq choralar ko'rilgan. Bu yopiqlik siyosati Yaponiyani 250 yil davomida tashqi ta'sirlardan saqlab qolishga yordam bergan, biroq zamonaviylashish jarayonini ham sekinlashtirgan. Bu davr Yaponiyadagi ichki barqarorlik, shaharlarning o'sishi, savdo va hunarmandchilikning rivoji, madaniyat va san'atning yuksalishi bilan ajralib turadi. Lekin syogunlikning qattiq markazlashgan tuzilishi va ijtimoiy tizimning o'zgarmasligi vaqt o'tishi bilan zaiflashuvga olib kelgan. Natijada, XIX asr o'rtalariga kelib G'arb davlatlarining bosimi, xususan AQShning "Qora kemalar" bilan kelib, Yaponiyani ochishga majbur qilishi, ichki noroziliklar va iqtisodiy qiyinchiliklar Tokugava syogunligining tanazzuliga sabab bo'ldi. 1868 yili Tokugava sulolasining oxirgi syoguni imperator Mutsixito foydasiga hokimiyatdan voz kechadi. Shu yili unga imperator Meydzi ("ma'rifatli boshqaruv") nomi bilan oliy hokimyat topshiriladi va toj kiydiriladi. 1868-yildagi Meydzi inqilobi natijasida syogunlik tugatildi u hokimiyatni qo'lga olib, Yaponiyani modernizatsiyalash va G'arb modellari asosida isloh qilish jarayonini boshladi.

Tokugava syogunligi Yaponiya tarixida uzoq muddatli tinchlikni ta'minlagan, lekin oxir-oqibatda o'zgarishlarga qarshi chidamsizligi bilan tarix sahnasidan chiqib ketgan tuzum sifatida xotirada qolgan.

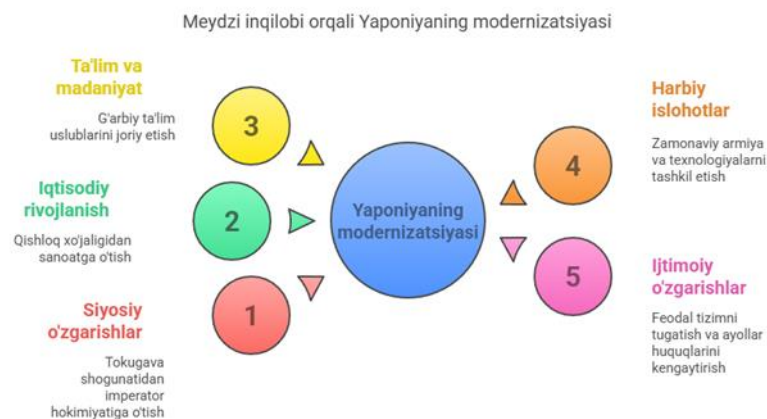
Natijalar

Keyinchalik yuz bergan inqilobning asosiy g'oyasi — Yaponiyaning G'arb davlatlariga qarshi suverenitetini ta'minlash uchun harbiy kuch va sanoat salohiyati zarurligiga ishonch edi. Bu g'oya milliy xavfsizlik bilan bog'liq ta'limga sarmoya kiritish yo'nalishlarining o'zgarishida o'z aksini topdi.[2]

Ta'lim islohotlari Meydzi kun tartibining tayanch nuqtasiga aylandi, chunki ular mamlakatni modernizatsiya qilishga hissa qo'sha oladigan bilimdon aholi qatlamini shakllantirishga qaratilgan edi.

Meydzi inqilobi Yaponiyaning ta'lim tizimini tubdan o'zgartirib, modernizatsiya va g'arblashuvga ustuvorlik beradigan yangi tizimni joriy etdi.

Meydzi davrigacha Yaponiyada ta'lim asosan an'anaviy feodal amaliyotlarga asoslanib, ilmiy yoki texnik bilimlar o'rniga Konfutsiy ta'limotiga e'tibor qaratilgan edi. Biroq, 1868-yilgi tiklanish bilan Yaponiyaning tez sur'atdagi sanoatlashuvini qo'llab-quvvatlay oladigan savodli va malakali ishchi kuchini shakllantirishga qaratilgan ommaviy ta'lim modeliga keskin o'tish amalga oshirildi. Bu o'zgarish, ayniqsa, majburiy ta'limning joriy etilishi bilan yaqqol namoyon bo'ldi. Bundan tashqari, Meydzi davrida amalga oshirilgan ta'lim islohotlari raqobatbardosh jamiyat uchun zamin yaratib, zamonaviy Yaponiyada aks-sado beradigan individualizm va meritokratiya tamoyillarini rivojlantirdi.[3] Natijada, inqilobning ta'limga ta'siri ham chuqur, ham uzoq muddatli bo'lib, nafaqat ta'lim amaliyotini, balki jamiyat qadriyatlarini ham qayta shakllantirdi.

Ta'lim islohotlari amalga oshirilayotganda, kelajakdagi jamiyat ehtiyojlariga moslashish uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Bundan tashqari, milliy o'quv dasturi globallashtirish bosimiga qarshi turgan holda qadriyatlar va milliy xarakterini saqlab qolishga intildi. Shu nuqtai nazardan, ta'lim sohasidagi islohotlar nafaqat akademik ta'limni, balki axloqiy va vatanparvarlik tarbiyasini ham nazarda tutar edi, bu esa millatning uyg'un rivojlanishi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ldi.

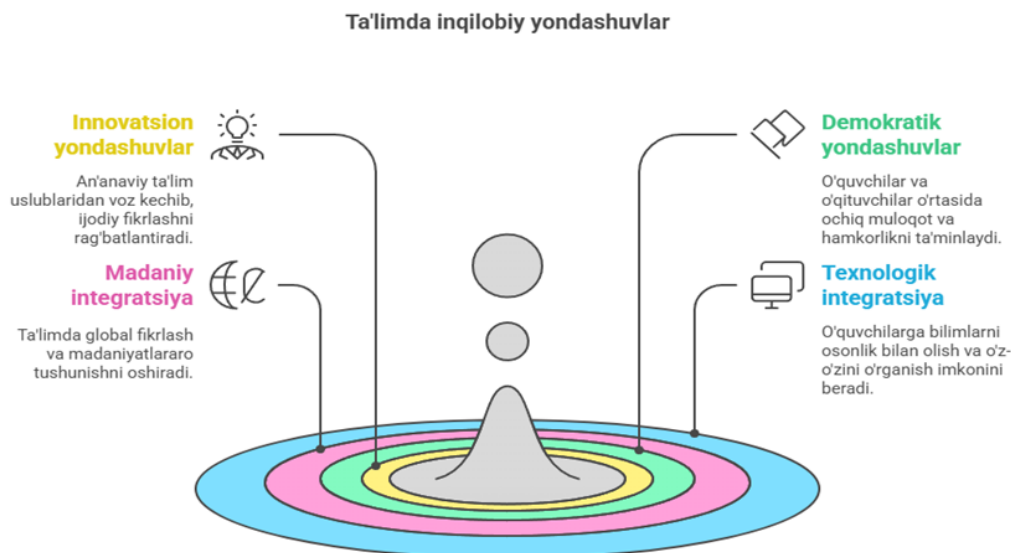
Muhokama

Ta'lim Meydzi davrida jamiyatni o'zgartirishda hal qiluvchi rol o'ynab, Yaponiyaning zamonaviylashuvi va milliy taraqqiyoti uchun poydevor vazifasini bajargan. Hukumat sanoat va texnologik taraqqiyotga turtki bera oladigan malakali ishchi kuchini shakllantirish uchun G'arb ta'lim modellarini qabul qilish zarurligini anglagan. Natijada, tizimli ta'limni yaratish hamda bilim va innovatsiyalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha siyosat olib borilgan. Bu

o'zgarishlar keng qamrovli global tendensiyalarni aks ettirgan, bunda ta'lim jamiyat imkoniyatlarini kengaytirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash vositasiga aylangan, global tenglikka intilayotgan millatning orzularini o'zida mujassam etgan. Oliy ta'lim muassasalari milliy innovatsion tizimning muhim ishtirokchisiga aylangani haqidagi fikr Meydzi restavratsiyasi davrida ta'lim jamiyat taraqqiyotiga turtki bo'lgani haqidagi tushunchaga mos keladi, bu esa uning o'zgartiruvchan ahamiyatini yana bir bor ta'kidlaydi.[4]

Meydzi davridagi ta'lim islohotlari qat'iy feodal tizimdan G'arb ta'lim g'oyalarini qabul qilgan tizimga o'tishning muhim burilish nuqtasini ifodaladi. Zamonaviylashtirish zaruratidan kelib chiqqan holda, Yaponiya hukumati jahon miqyosida raqobatlasha oladigan savodli va malakali ishchi kuchini shakllantirishga qaratilgan milliy ta'lim tizimini joriy etdi. 1872-yilda majburiy ta'limning kiritilishi ijtimoiy kelib chiqishidan qat'i nazar, barcha bolalar uchun ta'lim olish imkoniyatini ta'minlagan muhim tarixiy voqea bo'ldi. Bunday tub o'zgarishlar nafaqat Yaponiyaning ta'lim sohasini shakllantirdi, balki uning zamonaviy davlat sifatida yuksalishiga ham zamin yaratdi.

Meydzi inqilobi Yaponiya tarixida tub burilish nuqtasi bo'lib, unda G'arb g'oyalari yapon jamiyatining turli sohalariga, ayniqsa ta'lim tizimiga chuqur ta'sir ko'rsatdi. G'arb ta'lim tizimlarining joriy etilishi ilmiy va texnik bilimlarni ustuvor qo'yadigan zamonaviy o'quv dasturini shakllantirishga yordam berdi. Bu esa konfutsiychilikka asoslangan an'anaviy usullardan amaliy yondashuvlarga o'tishni rag'batlantirdi. Mazkur o'zgarish Yaponiyaning feodal jamiyatdan sanoatlashgan qudratli davlatga aylanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, modernizatsiya va harbiy kuch uchun zarur ko'nikmalarni ta'minladi.[5] Bundan tashqari, Meydzi hukumati amalga oshirgan ta'lim islohotlari G'arbning siyosiy va iqtisodiy g'oyalarini ongli ravishda o'zlashtirish sa'y-harakatlarini aks ettirdi. Ushbu davrda ta'lim siyosatining rivojlanishini aks ettiruvchi tasvir bu o'zgaruvchan jarayonlarni kontekstda tushunishga yordam beradi.

1.2-rasm. Ta'lim islohoti

Meydzi davrida majburiy ta'limning joriy etilishi Yaponiyaning ta'limga bo'lgan yondashuvida tub burilish yasadi. Bu savodxon va axloqiy jihatdan mustahkam fuqarolarni shakllantirishga qaratilgan edi. 1872-yilda "Ta'lim to'g'risida"gi farmon qabul qilinishi bilan hukumat barcha bolalar uchun boshlang'ich ta'limni majburiy qilib belgiladi.[6] Bu birinchi navbatda millatchilik tuyg'ularini rivojlantirish va yangi shakllanayotgan sanoat iqtisodiyotini qo'llab-quvvatlash uchun edi. Ushbu ta'lim tizimi axloqiy tarbiya bilan uzviy bog'liq bo'lib, shaxs xarakteri va fuqarolik mas'uliyatini rivojlantirishga qaratilgan edi. Ta'lim to'g'risidagi asosiy qonunda ta'kidlanganidek, "shaxs kamoloti" asosiy maqsad sifatida belgilangan.[7] Bu davrda boshlangan ta'lim islohotlari yapon jamiyati uchun uzoq muddatli oqibatlariga olib keldi, bu esa o'zlik va fuqarolik haqidagi tasavvurlarga ta'sir ko'rsatdi.

Meydzi inqilobi Yaponiyaning ta'lim sohasida muhim burilish nuqtasi bo'lib, zamonaviy universitetlar va oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishiga sabab bo'ldi. Bu o'zgarish Yaponiyaning jahon miqyosida raqobatbardosh bo'lishi va millat manfaatlarini ilgari sura oladigan bilimdon fuqarolarni tarbiyalash zarurati tufayli yuz berdi.

Hukumat sa'y-harakatlari G'arb ta'lim modellarini joriy etishga qaratilgan bo'lib, ayni paytda madaniy yaxlitlikni saqlab qolishga intildi. Bu jamiyatning murakkab muammolarini hal qilishga mo'ljallangan ko'p tarmoqli o'quv dasturlarini ishlab chiqishda o'z aksini topdi. Natijada, liberal san'at ta'limiga ixtisoslashgan muassasalarning paydo bo'lishi bitiruvchilarni tez o'zgarayotgan dunyo talablariga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etdi. Meydzi davrida texnik va kasb-hunar ta'limini rivojlantirish Yaponiyaning iqtisodiyoti va jamiyatini modernizatsiya qilish yo'lidagi harakatlarining asosiy unsuri sifatida namoyon bo'ldi. Hukumat feodal qishloq xo'jaligi tizimidan sanoatlashgan davlatga o'tish uchun murakkab texnologik yutuqlarni

o'zlashtira oladigan malakali ishchi kuchi zarurligini angladi. Ta'lim sohasidagi islohotlar natijasida to'qimachilik, ishlab chiqarish va muhandislik kabi sohalarga bevosita aloqador ko'nikmalarni o'rgatish uchun kasb-hunar maktablari tashkil etildi va bu Yaponiyaning iqtisodiy o'zgarishi uchun poydevor yaratdi. Ta'limga bunday strategik e'tibor nafaqat sanoatlashtirishni tezlashtirdi, balki taraqqiyot va zamonaviylik bilan bog'liq milliy o'zlikni anglash tuyg'usini ham shakllantirdi.

Meydzi inqilobi davrida G'arb ta'lim modellarining ta'siri Yaponiyaning ta'lim tizimini tubdan o'zgartirib, an'anaviy yapon qadriyatlarini G'arb uslublari bilan uyg'unlashtiradigan aralash tizimni vujudga keltirdi. Majburiy ta'lim va tizimli o'quv dasturining joriy etilishi avvalgi feodal ta'lim tizimidan keskin farq qilib, rivojlanayotgan sanoat jamiyatida malakali ishchi kuchiga bo'lgan ehtiyojni ko'rsatdi. Yaponiya zamonaviylashish va G'arb davlatlari bilan raqobatlashishga intilgani sari, ta'lim sohasidagi islohotlar texnik ko'nikmalar va ilmiy bilimlarga ustuvorlik berib, ta'lim maqsadlarini milliy manfaatlar bilan muvofiqlashtirdi. Bu o'zgarish "The New Japan Primer, Number One" kabi qo'llanmalarda o'z aksini topdi.

Ular G'arb pedagogik yondashuvlarining yapon muhitiga singdirilishini namoyish etib, jahon miqyosida raqobatbardosh fuqarolarni tarbiyalashga qaratilgan ongli harakatlarni aks ettirdi. Natijada, G'arb ta'lim tamoyillari va mahalliy madaniyatlarning uyg'unlashuvi Yaponiyaning modernizatsiya yo'lini belgilagan o'ziga xos ta'lim xususiyatini shakllantirdi

Meydzi davrida boshlab berilgan ta'lim islohotlari zamonaviy o'quv dasturini joriy etish va fuqarolarda milliy o'zlikni anglash tuyg'usini shakllantirish orqali yapon jamiyatini tubdan o'zgartirdi. Bu islohotlarning asosini konfutsiychilik tamoyillariga asoslangan feodal ta'lim tizimidan ilmiy bilimlar va G'arb g'oyalariga e'tibor qaratadigan tizimga o'tish tashkil etdi. Bu Yaponiyaning jahon miqyosida raqobatbardosh bo'lishi zarurligini ko'rsatdi. Bunday paradigma o'zgarishi keng aholi qatlamlari, jumladan ayollar orasida ham savodxonlik va ta'lim olishni rag'batlantirdi. Bu esa ijtimoiy rollarni qayta belgilab, fuqarolarning jamiyat hayotida faolroq ishtirok etishiga olib keldi. Bundan tashqari, ushbu dinamik davrning jonliligi Meydzi restavratsiyasi davrida jamiyatning faolligini aks ettiradi, modernizatsiya va madaniy sintezning o'zgaruvchan ruhini mujassam etadi. Mazkur ta'lim sohasidagi o'zgarishlar oqibatlari zamonaviy yapon shaxsiyati va jamiyat qadriyatlarini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan individualizm va milliy g'urur haqidagi keng qamrovli ijtimoiy munozaralarni boshlab berdi.[8]

Meydzi restavratsiyasi Yaponiyaning ta'lim sohasida muhim burilish nuqtasi bo'lib, aholi orasida savodxonlik darajasining keskin o'sishiga sabab bo'ldi. Hukumatning ta'limni zamonaviylashtirish bo'yicha sa'y-harakatlari natijasida milliy ta'lim tizimi yaratildi. Bu tizim majburiy maktab ta'limi va zamonaviy fanlarni o'qitishga asoslangan bo'lib, savodxonlikning rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratdi. Ta'lim sohasidagi yutuqlarning tarixiy kontekstini

hisobga olgan holda, Yaponiya ta'lim siyosatidagi o'zgarishlarni chuqurroq tushunish mumkin. Ushbu islohotlar nafaqat aholining savodxonlik darajasini oshirishga, balki har bir fuqaroning davrning tobora murakkablashib borayotgan ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarida faol ishtirok etishini ta'minlashga qaratilgan edi. Shunday qilib, Meydzi davridagi ta'lim xususiyatlari turli demografik guruhlar orasida savodxonlik darajasining sezilarli o'sishiga katta hissa qo'shdi.

Meydzi inqilobi Yaponiyada ta'lim tizimini tubdan o'zgartirib, milliylikni o'quv dasturiga singdirdi va umumiy milliy o'zlikni shakllantirdi. Hukumat keng qamrovli ta'lim islohotlarini joriy etar ekan, maktablar zamonaviylik va vatanparvarlik g'oyalarini, fuqarolik, sadoqat va umumiy madaniy merosni targ'ib qilishda muhim rol o'ynadi. Bu ta'lim shaxsiy intilishlarni millat maqsadlari bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan bo'lib, davlatning modernizatsiyaga va xalqaro mavqeyga intilishini aks ettirardi. Hukumatning ta'lim strategiyalari zamonaviy davlatga o'tish fuqarolar o'rtasida yaxlit milliy o'zlikni talab qilishini ta'kidlovchi iqtisodiy rivojlanishning zamonaviy tahlillarida muhokama qilingan tarixiy kontekstlarga asoslangan edi.[9] Shunday qilib, ta'lim Yaponiyaning dunyodagi o'rni uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan bu o'zgarishlar davrida milliy ongni shakllantirishning asosiy poydevori vazifasini o'tadi.

Meydzi inqilobi Yaponiyaning nafaqat siyosiy va iqtisodiy tuzilmalarida, balki ayollarning ta'limi va jamiyatdagi o'rnida ham tub o'zgarishlarga olib keldi. Davlat modernizatsiyani ustuvor vazifa sifatida belgilar ekan, ayollarni o'qitish kelajak avlod fuqarolarini tarbiyalashda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini e'tirof etdi. Bu o'zgarish an'anaviy qarashlardan chekinishni anglatib, ayollarni ta'lim tizimida faol ishtirok etishga undadi. Ushbu davrda qizlar maktablarining kengayishi nafaqat bilim berishga, balki jamiyatning ayollar qobiliyatlari va mas'uliyatlariga bo'lgan munosabatini o'zgartirishga qaratilgan edi. Ayollar uchun yanada tizimli va rasmiy ta'lim dasturining joriy etilishi ularning ijtimoiy hayotda ko'proq ko'zga tashlanishiga olib keldi, bu esa uzoq vaqtdan beri o'rnashib qolgan gender me'yorlariga qarshi chiqdi. Natijada, bu o'zgarish ayollarning keyinchalik turli kasbiy sohalarida faoliyat yuritishiga yo'l ochib berdi va Meydzi davrining zamonaviy tadqiqotlarida ko'rsatilganidek, rivojlanayotgan Yaponiya jamiyatida gender tengligi haqidagi davomli muhokamalarga asos yaratdi.

Meydzi inqilobi Yaponiya ta'lim tizimining o'zgarishiga turtki bo'lib, pirovardida sanoatlashtirish uchun zarur bo'lgan malakali ishchi kuchini shakllantirdi. Meydzi hukumati davrida G'arb uslublarini o'zlashtirgan, shu bilan birga Tokugava davri an'analarini saqlab qolgan tizimli ta'lim tizimi yaratildi. Bu modernizatsiya uchun muhim bo'lgan uzluksizlik va moslashuvchanlikni ta'minladi.[10] Ta'lim sohasidagi islohotlarning ushbu uyg'unligi sanoat tarmoqlarining o'sib borayotgan ehtiyojlarini, ayniqsa texnik va kasbiy ta'lim orqali samarali qondirdi. Bundan tashqari, ayollarning ishchi kuchiga qo'shilishi muhim o'zgarish bo'ldi. Ishlab chiqarish kengayishi bilan ayollar muhim mehnat manbaiga aylanib, oila daromadlarini oshirdi va

davrning iqtisodiy hayotida faol ishtirok etdi. Shunday qilib, inqilobiy ta'lim siyosati nafaqat malakali ishchi kuchini shakllantirdi, balki jamiyatdagi rollarni qayta taqsimladi. Bu Meydzi davrida ta'lim va sanoat rivojlanishi o'rtasidagi murakkab aloqani yaqqol ko'rsatdi.

Meydzi inqilobi Yaponiyada ijtimoiy harakatchanlik va sinfiy tuzilmaga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. U qat'iy feodal tizimdan moslashuvchanroq, meritokratik jamiyatga o'tishni tezlashtirdi. Zamonaviy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi bu jarayonda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ldi. Ta'lim insonlarning ijtimoiy mavqeini oshirish va shu orqali sinfiy munosabatlarni qayta shakllantirish vositasiga aylandi. Meydzi hukumati davrida umumiy ta'limning joriy etilishi aholining keng qatlamlariga, jumladan ayollarga, ilgari faqat yuqori tabaqaga xos bo'lgan ta'lim imkoniyatlaridan foydalanish imkonini berdi. Bu imkoniyat tufayli odamlar kelib chiqishidan qat'i nazar, yangi sohalarida karera qurishi mumkin bo'lgan muhit yaratildi. Bu g'oya o'sha davrdagi madaniy va iqtisodiy o'zgarishlar ta'sirida kasb tanlashdagi yangilanishlar bilan ham tasdiqlandi. Ta'limdagi bu o'zgarishlar tez sur'atlar bilan zamonaviylashayotgan mamlakatda shaxsiy yutuqlar va jamoaviy taraqqiyotning yangi qadriyatlarini uyg'unlashtirgan holda jamiyatdagi rollarni qayta shakllantirishga turtki bo'ldi. Bu davrdagi ta'lim bilan bog'liq tasavvurlar mazkur o'zgaruvchan jarayonlarni yanada yaqqolroq aks ettiradi.

Meydzi ta'lim tizimi tobora zamonaviylashib borayotgan jamiyatga moslashishga intilish jarayonida ko'plab qiyinchiliklar va tanqidlarga duch keldi. Asosiy muammolardan biri G'arb ta'lim usullari va an'anaviy yapon qadriyatlari o'rtasidagi ziddiyat bo'lib, bu tizim madaniy merosga putur yetkazayotgani tanqid qilindi. Tanqidiy fikrlash ko'nikmalaridan ko'ra yodlashga ko'proq e'tibor berilishi o'quvchilarni tez o'zgarayotgan dunyoga tayyorlash samaradorligi haqida savollar tug'dirdi. Bundan tashqari, ta'lim muassasalari ko'pincha harbiy tayyorgarlik va millatchilikka ustuvorlik berib, ta'limni davlat manfaatlariga moslashtirdilar, bu esa o'quvchilarning individual ehtiyojlari va keng qamrovli o'quv dasturlarini e'tibordan chetda qoldirdi. Bu holat ta'lim islohotlarining jamiyat integratsiyasi va o'quvchilarning ruhiy salomatligiga ta'sirini o'rgangan turli ilmiy munozaralarda o'z aksini topdi.

Meydzi restavratsiyasi chuqur ta'lim islohotlariga turtki bo'ldi, biroq bu o'zgarishlarni Yaponiyaning madaniy o'ziga xosligiga tahdid deb hisoblagan an'anachilar va konservatorlar tomonidan kuchli qarshilikka uchradi. Bu qarshilik Yaponiyaning tarixiy qadriyatlari va jamiyat tuzilmalarining ustunligiga bo'lgan chuqur ishonchdan kelib chiqqan bo'lib, G'arb uslublarini qabul qilishga istaksizlikka olib keldi. An'anaviychilar, jadal modernizatsiya axloqiy va ijtimoiy tartibni ta'kidlovchi konfutsiylikning asosiy ta'limotlariga putur yetkazayotganini ta'kidladilar. Shu bois, ilg'or ta'lim islohotlari va konservativ qarashlar o'rtasidagi ziddiyat Meydzi davrining asosiy xususiyatiga aylandi. Bu esa jamiyatning tez o'zgarishi sharoitida madaniy moslashuvning murakkabliklarini yaqqol ko'rsatib berdi. Bundan tashqari, bu davrdagi ta'lim manzarasini

ko'rgazmali tasvirlash orqali turli ta'sirlar va an'anaviy qarashlardagi o'zgarishlarni kuzatish mumkin.

Meydzi inqilobi Yaponiyaning ta'lim tizimida chuqur o'zgarishlarga sabab bo'ldi, ammo shu bilan birga ta'lim olish imkoniyati va tengsizlik bilan bog'liq jiddiy muammolarni ham yuzaga chiqardi. Hukumat ta'limni ommalashtirish va yuqori natijalar uchun intilgan bo'lsa-da, ijtimoiy-iqtisodiy sinflar va jinslar o'rtasidagi tafovutlar saqlanib qoldi. Masalan, ushbu davrdagi ta'lim statistikasida ko'rsatilgan qamrov darajasining oshishi asta-sekin o'zgarishni ko'rsatdi, biroq ta'lim resurslari va infratuzilmasi bo'yicha qishloq hududlari ko'pincha shahar markazlaridan orqada qolgani sababli, ta'lim olish imkoniyatlarida keskin tengsizlik ham namoyon bo'ldi.[11] Bundan tashqari, ijtimoiy qarashlar to'liq ishtirok etishga to'sqinlik qildi. Ayniqsa qizlar, boshlang'ich davrda qabul ko'rsatkichlari oshishiga qaramay, ta'limni davom ettirishda to'siqlarga duch kelishdi.

Xulosa

Meydzi davri Yaponiya uchun barcha sohalarni modernizatsiya qilish davri bo'ldi. Hukumat o'z oldiga milliy qadriyat va an'analardan voz kechmagan holda G'arb namaunasidagi zamonaviylashgan Yaponiyani qurish vazifasini qo'ydi. Meydzi davri Yaponiyaning G'arb ta'sirini o'zining boy madaniy merosi bilan, ayniqsa ta'lim sohasida, uyg'unlashtirishga bo'lgan sa'y-harakatlarining yorqin namunasidir. Bu o'zgarishlar davrida Yaponiya hukumati mamlakatni zamonaviylashtirish uchun G'arb ta'lim tizimlarini joriy etish zarurligini anglab, ayni paytda an'anaviy qadriyatlarni saqlab qolishga intildi va shu tariqa o'ziga xos ta'lim modelini yaratdi. G'arb pedagogik usullarining mohirona singdirilishi Yaponiyaga o'z madaniy o'ziga xosligini yo'qotmagan holda taraqqiyotini jadallashtirish imkonini berdi. Shunigdek, bu davrda o'tkazilgan agrar islohot natijasida qishloq xo'jaligida kapitalistik munosabatlar rivojlandi va feodal tarqoqlikka barham berildi. Hukumat mamlakatni sanoatlashtirishga alohida e'tibor qaratdi, davlat sanoat korxonalari qurilishiga homiylik qildi, tadbirkorlarni har tomonlama qo'llab-quvvatladi va rag'batlantirdi. Ma'muriy sohada o'tkazilgan islohot natijasida mahalliy kinyazlar hokimiyati tugatilib boshqaruv imperator tayinlaydigan gubernatorlar qo'lga o'tdi. Harbiy sohadagi islohotlarga ko'ra mamlakatda umumiy harbiy majburiyat joriy etildi hamda YEropa namunasidagi yangicha qo'shin tuzila boshlandi. Lekin, qo'shin yangicha namunada tuzilgan bo'lsada, uning mafkurasi yaponcha milliy ruhda qolishiga a'lohida e'tibor qaratildi.

Yaponiyada Meydzi inqilobidan so'ng an'anaviy sivilizatsiya mamlakatlari ichida birinchilardan bo'lib kapitalistik taraqqiyotga yo'l ochilib industrial taraqqiyot uchun sharoit yaratildi, huquqiy davlat belgilari namoyon bo'ldi, konstitutsiya qabul qilindi hamda siyosiy partiyalar faoliyati yo'lga qo'yildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://ngo.uz/uz/uzbekiston-va-yaponiya-strategik-sherikligida-yangi-davr> - Ўзбекистон ва Япония стратегик шериклигида янги давр. Мурожаат этилган сана: 19.06.2022 й.
2. Philippe Aghion, Xavier Jaravel, Torsten Persson, Dorothée Rouzet. Education and Military Rivalry. *Journal of the European Economic Association*, Volume 17, Issue 2, April 2019, Pages 376–412
3. Kim, T. Shifting patterns of transnational academic mobility: a comparative and historical approach, *Comparative Education*, 2009. 45(3), pp. 387–403.
4. Venni V. Krishna, Universities in the National Innovation Systems: Emerging Innovation Landscapes in Asia-Pacific, *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, Volume 5, Issue 3, 2019, - P. 43,
5. Zhang, Erjia. “Educational Reform Strategies of the Meiji Restoration and the Westernization Movement: A Comparison of Motivation and Effect.” *Communications in Humanities Research* (2025): n. pag.
6. https://www.archives.go.jp/ayumi/kobetsu/m05_1872_02.html Мурожаат қилинган сана: 13.03.2025 й.
7. Sakuma, Hiroyuki. “Lost Japan: Focusing on the Problems of Globalism and Nationalism in Moral Education.” *Journal of Philosophy of Education* (2025): n.3 pag.7
8. Jin S. (2022). 'Evolution of Game in the History of Preschool Education Laws and Regulations in China'. *The Frontiers of Society, Science and Technology*, <https://www.semanticscholar.org/paper/91fee12260744f15c32c234bcef70812fdf05825> (Accessed: 30 Mar, 2025).
9. Kaoru Sugihara. *The Asian Path of Economic Development: Intra-regional Trade, Industrialization and the Developmental State*. Chapter Open Access First Online: 20 November 2018 pp 73–99
10. Kawamoto, Bondon. (2013). *How Old Regimes Help New Economic Growth*. PDXScholar, <https://core.ac.uk/download/37773167.pdf> (Accessed: 30 Mar, 2025).
11. Crouch L, Spindelman D. (2023). *Purpose-Driven Education System Transformations: History Lessons from Korea and Japan*. https://doi.org/10.35489/bsg-rise-wp_2023/139 (Accessed: 30 Mar, 2025).